

; 6*6; 9(3+))36)....."Марко М. Нешић
 "543(9< 4; " " "Факултет уметности Звечан

МРАЧНИ СРЕДЊИ ВЕК У ЕВРОПИ-СВЕТЛИ СРЕДЊИ ВЕК У СРБИЈИ У 15. ВЕКУ, ИЛИ ПУТ ИСТИНЕ И СВЕТЛОСТИ КА ХАРМОНИЈИ ВЕЧНОСТИ

Анстракт: Србија у време Светог Стефана (званог Високи) и сина кнеза Лазара, тј. период непосредно после Косовског боја многим генерација у СФР Југославији обично је штуро приказиван као почетак краја владавине кнежевине Србије, тј. време када почиње „чувени“ период од 500 година под Турцима. Но, после косовске трагедије, живела је Србија још, све до 1456, дакле пуних шездесет седам лета. И за то време задржала је на достојанствени начин, захваљујући улози и књегинје Милице, своју прилично независну позицију у оквиру великог Отоманског царства. Свакако да је Србија дала свој данак, али је имала своју независност која се огледала у: држави, цркви и просвети. Дакле, поражена Србија доживела је у том периоду свестран препород. Пут који је Стефан Високи одабрао је пун раскршћа и дисонанци, али је базиран у складу духа и тела, ума и срца, музике и хармоније, тј. целокупном складу. Није претеривао ни у чему, спреман да саслуша, промишљено одговори, али и да се брани и да се бори за свог господара Бајазита. Вазал витешки часно служи, али никад не слави господара, Све што су писали и стварали Стефан Високи и његови савременици одише српским родољубљем и православном духовношћу, јер дух није покорен иако су битке војничке и политичке изгубљене...

Кључне речи: Србија, Свети деспот Стефан, Косовски бој, књегинја Милица, Бајазит Први, Византија, Косово и Метохија, Константин Философ, Манасија, Копорин, Београд, Слово љубве.

Почетком овог миленијума имали смо у Србији политичара који неретко широј јавности потенцирао филозофију да је „Србија само трошна кућа на друму“. Још тада ми се то чинило врло дисонантним поготову у друштву-земљи која је почела да се „буди“ тражећи правду, истину, поштовање људских права и слично, постављајући демократију као главни аксиом постојања једне парламентарне републике. У много чему смо заостали за остатком Европе, и то у материјалном, моралном, демократском погледу, али,

¹ zabojnica@gmail.com

мислим и највише, и у духовном. У то време почесто се могло и чути да је „у здравом телу здрав дух“. Потенцирало се неговање тела и само неговање тела, а неразвишљајући о изградњи и здравог духа. Колико лако је створити сопствену хармонију нашег унутарњег мира и склада, некако се ми још лакше чини да се на раскрсници животних путева ипак више окрећемо дражима тренутног задовољства, често занесени колективно-несвесним које дубоко краси наше друштво. И тако занемарујемо потребу за складом духа и тела, а притом не нарушавајући мир другог, већ се задовољавамо са приземним, често јефтиним и пролазним задовољствима, неразвишљајући дубље и шире и зашто је то (и да ли је то) заиста истински добро за мене? По принципу-тако сви раде, па ћу и ја, дозвољавамо да колективно-несвесно почне да „мисли“ за мене, јер ја, забога, „само“ следим све остале који исто тако раде, а не користећи сопствени *рацио* и незапитајући се: шта, како и зашто? Шта то радим, за кога и зашто... а и чему све то?

Како смо сви створени по Божјем обличју, предодређени смо за савршенство. Јер је Бог-Творац Неба и Земље и човека створио како би му дао нешто најлепше од себе, а како би он-човек са својом женом и децом био со земљи-земљи која нам је свима дата. Оно најважније што нам је дао, је то што је удахнуо Дух Свети који је ту да нас чува и води. А како живот јесте на путу на којем се налази пуно раскршћа, а живот нам је дат због мира, склада и хармоније, онда зашто да не успоставимо тај унутарњи склад-мир Божји и почнемо да размишљамо-шта, како и зашто-радимо, живимо и деламо, да размишљамо својом, а не туђом главом?

Како нам вера наших отаца-вера православна недозвољава да имамо идоле у животу, са друге стране упућује нас на житија светих наших часних предака који су одолели искушењима којим путевима треба ићи, упућујући нас да на раскрсниц путева живота изберемо само један-Пут Истине, Правде, Љубави-Христов пут врлина. Један од оних великих Срба по наслеђеним и стеченима даровима био је и српски светитељ и деспот Стефан, сина кнеза Лазара (1377-1427). Необично високог за ондашње време (преко 170 цм) и тако названог *Високи*, а историчари из 19. века му наденуше и презиме *Лазаревић*, јер је био Лазарев, али му то није било званично презиме.

Свето име Стефан на које су право имали само српски државници краљеви и цар, што указује на своје племенито порекло (преко мајке) од свете лозе тзв. *Немањића*, сви они добили су по Светом Стефану првомученику страдалом за Христа којег наша Црква прославља трећег дана Божића чија је слава била слава државе

Србије. Млади Стефан беше прво мушко дете кнеза Лазара и књегиње Милице. Било је то 3. новембра 1377. године и као таквог, како дете иначе треба васпитавати од почетка почетка, спремаше га да буде и владар Србије. Нажалост, то се десило силом прилика много раније од планираног, тј. одмах после Косовског боја, када је добар део мушког становништа (опет) у Србији изгинуо за веру и отачаство.

Принуђен на брзо сазревање, Стефан је рано научио да трпи, да буде опрезан и постојан. Сви су истицали његову племенитост и одлучност. Увек је био пун енергије и разборитости. Обдарен за војнички позив. Предодређен за доброг владара. Био је радознао, истинољубив и праводољубив. Испољаво је велику љубав, доброту и милосрђе. Поседовао је проицљивост и још јачу интуицију, која је прерасла у прозорљивост. Дакле, био је дете са оствареном хармонијом у себи, за здравим духом и развијеном свешћу за истинским добрим, али и са радосним страхом Божјим знајући и за стид.

Као наследнику, родитељи су посветили посебну пажњу његовом свестраном образовању и васпитању. Стефан је врло рано научио да чита и пише. Имао је најбоље учитеље из Византије и добро је савладао грчки језик. Поред географије, историје, и језика, Стефан је стекао верско образовање, у духу православља, што га је подстакло да врло рано крене Врлинским-Христовим путем као велики молитвеник, а касније и као мистик, подвижник, исихаста... Међутим, то није умањило Стефаново интересовање и за умне-просветитљске и војничке вештине. Постао је одличан стрелац, јахач и мачевалац, што се касније одразило на његове запажене успехе на вежбама и турнирима, где је често побеђивао. Наследио је од родитеља низ изузетних особина, уграђених складно у његову личност. Такође, све своје слободно време користио је за читање и доживљавање уметности преко архитектуре, сликарства, музике...

Од свог племенитог оца наследио је мудрост и витешку верност. Од мајке је наследио дипломатске способности својих узвишених предака (тзв. *Немањића*). У младом Стефану у складу са хармонијом сопственог бића и ставарајући и ширећи хармонију око себе, удружени су витез и дипломата, војник и молитвеник, крхка и мекана свећа и кандило и огањ-особине које је он склопио у свим важним ситуацијама у којима је био изложен, увек мислећи на виши циљ-зашто, шта и како боље за Србију.

Угледајући се на живот Светог деспота Стефана, мислим да ми данас можемо извући неке паралеле које би биле корисне за наш

даљи живот како би знали шта желимо и куда да идемо у будућности.

У време које историчари зову тзв. „мрачни средњи век у Европи“, наш кнез јесте владао у, тада, најтеже доба, али није допустио да Србију мрак прогута. За кратко време и као веома млад, постигао је много: поражена Србија доживела је свестран препород, како у материјалном, тако и додатно оснажена у духовном и културном смислу. Тешко, смртоносно рањена – ипак није умрла. После косовске трагедије, на Видовдан 1389, живела је још, све до 1456, дакле пуних шездесет седам лета у јаком просперитету. Дакле, све дисонантно што га је преоптерећивало споља, решавао је хармонијом која му је долазила изнутра. Јер је он јачао дух, а не тело, како свој, тако и свог народа којем је несребично служио.

Млади Стефан кнез, кад је ступио на престо, преузео је вазалске обавезе према турском султану Бајазиту Првом. Одликовао се у биткама на Ровинама 1395, код Никопоља 1396, код Ангоре 1402. Дневна политика била је неумољива. Млади Стефан се витешки суочио и носио с њом, свестан свог трагичног положаја: да служи убици свога оца. Дух, међутим, није био сломљен. Вазал витешки часно служи, али никад не слави господара, јер је силник и интересник замо овоземљског не презајући да усмрти и рођеног брата. Србија је тада, што ће касније обележити историју Србије уопште, била „кућа на друму“, али не „трошна“, већ напротив, све јача и јача. И материјално и духовно. Имајући изузетне учитеље и стварајући тзв. *Ресавску и Моравску школу*, све што су писали и стварали Стефан Високи и његови савременици одише српским родољубљем и православном духовношћу, јер дух није покорен иако су битке и војничке, и политичке, и државничке. Јер једно је дневна политика, а друго је служба трајним вредностима, којих се духом хармоније велики народ ни у најтежем поразу не одриче без обзира на све дисонанце које долазе. А дисонанце и мрак ума умеју да маме и омаме човека, без обзира на несклад које на прво слушање указују...

Млади кнез служи сасвим одређеном идеалу и чињеница да је вазал не нарушава његову моралну равнотежу, његов национални понос и свест да је пред историјом одговоран за Државу коју је наследио и коју треба даље водити... Он је заиста часно служио тада великој сили уобличеној у лику султана Бајазита, али га не слави, мислећи на витешку част, а пре свега на интересе Србије. У правом тренутку, витешком али и дипломатском вештином, повратио је у састав своје државе Косово и Метохију, односно Приштину, Пећ,

Ново Брдо и друге градове, као и славне манастире, огњишта духовности српске и православне. Није се могао помирити ни са губитком друге српске земље, Зете и српског приморја, па је због њих ратовао са Венецијом, да би најзад, 1421, наследио Зету, касније названу Црном Гором, и припојио је Србији. Од Мађара је преузео Мачву и Београд, претворивши га у свој престони град. Делови српске Босне, посебно Сребреница и рудници, били су такође у саставу српске државе, која - тако обновљена и заокружена - није била мања од Србије Првовенчаног. Борио се за Србију да и као вазал остане и опстане као независна. А данак је давао он лично, учествујући и борећи се уз свог вазала Бајазите, јер му је дао витешку реч. Али је зато Србија могла независно да се развија.

У свему томе, у обнови и проширењима државности, кнез Стефан Високи, који од године 1402. носи титулу деспота, испољава државничку мудрост и осећање мере. После Бајазитове смрти, 1402, у Османском царству се воде тешке борбе за престо. Деспот чини све што може за своју државу, али не долази у искушење да се упусти у пустоловину и да зарати, на све или ништа, против Османлија: зна деспот колико су они, упркос поразу код Ангоре, силни, а колико је Србија рањива. И не само Србија. Још постоји и древна, некад врло моћна, Византија, на чијем челу је деспотов пријатељ, Василевс Манојло Други, један од најобразованијих људи свога доба, коме се дивила и хришћанска и већ хуманистичка Европа; али и том сјајном цару било је јасно да православље нема снаге да се успешно подигне против ислама, јер је турска криза само пролазна, а не и смртоносна. Пример је то како се и у трагичним временима јављају изразито даровити владоци, који не могу ништа суштинско да промене, јер су спутани историјским околностима, које су се уротиле против њих...

Али нема тих и таквих неприлика у којима се не може баш ништа учинити. Зато наш деспот каже: "Колико је у моћи - ми нашу песму плетемо." Његово доба је златна епоха српске културе, књижевности и уметности. Он гради манастир Ресаву или Манасију, која се равна с најлепшим делима *Немањића*. И не настаје само Манасија, која је била средиште чувене *Ресавске школе*. Деспотов пример зрачи, па настају и друга духовна огњишта: Копорин, Каленић, Враћевшница, Неупара, Велуће, као и, пре њих, Љубостиња, задужбина кнегиње Милице, у монаштву Јевгеније. На свим странама, и не само у манастирима, буја културни рад, који даје повода да се говори о великом препороду и о реформама у свим областима духовног живота.

Србија је привлачна за уметнике и учене људе из покорених

хришћанских земаља. Нису се случајно око деспота окупили такви духовници као Константин Философ и Григорије Цамблак, а уз те писце, реформаторе тадашње писмености и књижевности, врсни живописци и неимари. Продужен је сјај оне културе, која се зачала у доба Стефана Немање и Светога Саве, културе која пориче заблуде о "мрачном Средњем веку", а оправдава и обавезује да се говори о великој светлости Средњег века.

Живот и дело деспота Стефана Лазаревог представљају парадигму понашања владара у историјској драми кад се чини да је све изгубљено, али неки простор за стваралачко делање ипак постоји, за оне који су видовити и не пристају на смртоносну безусловну предају.

Када говоримо о паралелама то можемо сагледати и у духу грађевине велелепне и кулама ограђене Манасије, као и малог, готово интимног Копорина. Манасију, између осталих, красе и предивне живоносне фреске светих ратника код којих су погледи заштитника свог ктитора-деспота Стефана, бритикији од исуканих сабљи које за појасом носе. А кад погледате свете ратнике у манастиру Копорин, изнад моштију, виде се ратници у миру, складу, хармонији који достојанствено и постојано одају почасну стражу такође ктитору којег чувају.

Или ако би направили паралелу између фреске Светог деспота Сефана у Манасији где је он представљен у владарској одежди са орловима, инсигнијама и круном коју чине квадрат и троугао у кругу, исти тај је у Копорину представљен као млади и у хармонији мира, „в Христа Бога раб Божји“, дакле неко ко је „само“ слуга Божји.

У време деспота Стефана читала се *Лествица* Јована Лествичника из шестог века. Поредићи вредности дате у том штиву, са данашњим временом у светлу општих знања и научних достигнућа, наилазимо на велике, некада незамисливе разлике, тј. рекло би се да их красе многе дисонанце. Међутим, *Лествица*, као пут који на раскрсници путева једини води ка формирању једне здраве, снажне, стабилне, добро прилагођене и хармоничне личности, инспирисана првенствено вером и љубављу у Бога, као и љубави према ближњем, не познаје фактор временске пролазности. Јер је Бог и прошлост, и садашњост и будућност. Јован Лествичник је, несумњиво вођен Духом Светим, осетио шта води ка хармонији мира и када је написао тридесет поука и дао своје виђење моралности и духовности. Једна од поука је и ћутање: "Разборито ћутање је мајка молитве, ослобађање од ропства, чувар огња, стражар

помисли, извидитељ непријатељства...“. Колико смо ми данас спремни да одђутимо, да извидмо непријатеља свога сопственим ћутањем...?

Ми који смо крштени у Истини, дакле супротстављени смо лажи, Лествичник каже: "лаж је ишчезнуће љубави. Кривоклетство је порицање Бога... Оном који је стекао страх Господњи, лаж постаје туђа, јер за неподмитљивог Судију има своју савест..."

Деспот Стефан беше увек свестан већег циља којем служи, јер је у себи имао страх Божји и стид према људима и никако обрнуто. А мене су у основној школи, рецимо, управо другачије учили. Па да ли су били у праву?

Деспот Срефан је и, као књижевник и филозоф, написао дело „Слово љубве“, тј. *Реч о љубави* књижевно дело (или песничку посланицу) које је нека врста песничке прозе настале 1404. или 1409-те године. Он се у њој обраћа некој неименованој особи (мисли се на брата Вука са којим једно време био у дисонантним-не тако добрим односима) којој све опрашта и нуди братску-хришћанску „љубав која свему превасходи“, што је често понављао и оставио свима нама у аманет. Јер кад љубав свему превасходи, тј. када је Христос *посреди нас* онда ми знамо на ком смо путу-свеколиког добра и истине.

Када би говорили о политици финансија у време светог деспота и о данашњој финансијској политици Србије 21-ог века, могли би извући и корисне паралеле. Наиме, финансије сваке државе зависе од материјалног богатства и наплате пореза.. Да ли ће држава напредовати или ће назадовати, зависи искључиво и од економске политике владара државе. У доба деспота Стефана, право на убирање прихода имао је деспот као врховни владалац земље. Финансијски извори били су бројни и разноврсни, тако да је деспот убирао приходе од рудника, царина, пореза, закупа и других извора.

Приходи од рудника били су најзначајнији и најиздашнији финансијски извор. Похлепни на богата рудна налазишта олова, гвожђа и сребра помешаног са златом, похрлили су трговци и занатлије из Грчке, Италије, Котора, Сплита, а најбројнији су били Млечани и Дубровчани.

Поред Новог Брда истакнути трговачки и рударски центар био је и Рудник код Горњег Милановца, из кога се добијало олово, цинк, гвожђе и сребро.

Деспот Стефан је убирао приходе од ових рудника и то 10% популарно у народу назван *десетак*.

Значајан финансијски извор прихода за државу је, сем рудника, представљала царина. Деспот је од Новог Брда, Рудника и других

рударских градова, створио трговачке и привредне центре Балкана, отворио је земљу за странце, чак је градио, (тј. давао на коришћење) цркве за римокатолике (као и својевремено Свети Сава), како би се Европљани-Дубровчани, Саси и други странци што дуже задржали на српској земљи.

Развијањем трговине, динамичном разменом робе, сталним кретањем трговаца, странаца убрзано су се увећавали и приходи од царина. Као у доба Немањића, царина је плаћана десетком од вредности робе, а наплаћивали су је цариници. У време владавине деспота Стефана, Српска држава била је угрожена од многобројних спољних непријатеља, те је деспот увео посебну врсту пореза, такозвану "војницу", од које није био ослобођен нико, а плаћала се за издржавање војске. Упоређивањем финансијских извора у доба деспота Стефана и садашњих извора прихода намећу се следеће разлике: деспот Стефан је уводио порезе за становништво које остварује реалне приходе, односно на делатности које доносе приходе, осим за војницу, која је служила за издржавање војске, а која се односила на све становнике способне за привређивање. Према томе, деспот је велике приходе убирао од рудника, односно од привреде у тадашњим условима привређивања, док је садашње стање српске привреде такво да такозвана јавна предузећа, друштвена и државна, уместо прихода доносе држави расходе. Деспотова правичност у разрезивању пореза и стална брига о финансијској моћи не само државе, него и становништва, утицала је да се порез плаћа са добром вољом, као патриотска обавеза. Утаје пореза и неплаћања није било, јер је становништво знало да за непослушне деспот нема милости. Како је данас по овом питању?

Ако би сагледали елементе спољне политике деспота Стефана са освртом на данашњицу, можемо их поставити на неколико нивоа и то као: савезништво са страним владарима, доношење одлука од државног интереса и заштита националног интереса, одбрана сопствених територија и проширење територија, као и однос према питању Косова и Метохије. У нашој најбољој традицији је да са најмоћнијим закључујемо савезе и да се боримо на њиховој страни, али само у складу са нашим интересима-независне Србије. У одбрани земље и отачаства увек смо били победници јер смо били на правој страни. Отуда можемо рећи да се нисмо понашали у складу са нашом традицијом када смо се сукобили са САД и ЕУ, а да нисмо имали савез са неким исто тако моћним. Деспоту није било страно издавање рудника на краћи период са обнављањем уговора по принципу прихватање понуда за закуп

најповољнијег страног понуђача, али је увек у питању краћи закуп (предмет су била рудна богатства и убирање јавних прихода). Најважније одлуке деспот је доносио на бази прибављеног мишљења од патријарха при чему је став патријарха био поштован од свег народа и од племства. Остале одлуке које су се односиле на изрицање права, деспот је доносио у складу са Душановим закоником и законима које је он доносио. Деспот је у одбрани својих територија био неумољив и без обзира на снагу својих противника, као и без обзира на то да ли је успео да оствари савез са јачим нападачем или неким другим савезником. Са друге стране, деспот је повећавао територију или кроз склапање савеза (са Жигмундом када је добио Београд и територију Војводине) или заменом територија (са Млечима је мењао подручје Драча за данашњу Будву и Бар). Ако погледамо данашњу ситуацију можемо извести паралеле: Косово и Метохија су највише изграђивани од Србије и ако је српски народ напуштао Косово и Метохију. Срби на Косову су остајали док су имали економске услове и сви савези које је закључивао деспот односили су се и на територију Косова и Метохије. Да би се Космет као посебан део Србије по вољи државе Србије задржало, оно најпре мора да буде српско, то значи да оно мора да буде као српски циљ постављено од народа и државе. Циљ српског народа подразумева да је српски народ спреман да се врати и живи на тој територији у броју сходно стању пре II светског рата. Српски циљ постављен од државе значи да је власт у Србији спремна да се бори за Косово и Метохију. Неоспорно је да оружана активност значи да ће на страни Албанаца стати много јачи непријатељ и такав метод борбе треба напустити. Са друге стране остаје економска борба. Као и борба дипломата, спортиста и уметника.

Када је реч о музици у времену светог деспота, тада настају прве композиције доместика Кир Стефана Србина као и Исаије Србина чији су нотни записи изгорели у бомбардовању Београда 1941. године, али су срећом остали сачувани фотокопирани листови које је др Димитрије Стефановић, академик успешно транскрибовао. Од 12-ог до 14-ог века нису остали сачувани музички записи, али од Стефана и Исаије, јесу. Композиције „Вкусите и видите“, као и „Ниње сили“² су две литургијске песме које су специфичне јер се изводе на служби тзв. Литургије часних пређеосвећених дарова која се служи средом и петком у току Великог васкршњег поста. Композиција „Вкусите и видите“ одише хармонијом без обзира што

² Твореније доместика Кир Стефана Србина (САНУ, VII/433)

није писана хармонским језиком вишегласја, већ је унисона, али са карактеристичним скоком (тзв. квинте и септима) на самом почетку. Што не карактерише византијско-грчку музику где је покрет поступан и често између полу и четврт степена, већ је овде мелодија раскошна, мелизматична и са широким амбитусом. Ова композиција одише особеном хармонијом коју краси српска православна музика, која се не може поредити ни са једном другом осталих православних народа.

Са посебним пијететом истичем чињеницу да је остало забележено у учесталој преписци између Српског и Млетачког двора, да су на позив дужда, српски музичари гостовали на његовом двору свирајући музику са српског двора.

Сећајући се Сократових речи да се "врлина не рађа из блага, него се из врлине рађа благо", жеља сваког од нас је да долазеће генерације усмеримо на пут врлине-пут хармоније. Без обзира на све дисонанце или чак какофонију која нас непрестано спопада. Доброта и љубав као први емоционални доживљај по рођењу детета, изграђена на релацији мајка, отац - дете, треба да остане и даље водила у нашем животу без обзира на све материјалне недаће које живот собом носи. Треба остати на правом путу. А путеви су многи: светски, политички, материјални, естрадни... А само је један прави: пут мира, склада и хармоније, љубави и светлости, али је тај пут истовремено и пут којим се ређе иде... нажалост. Само је питање шта нас у животу води: Јунгово колективно несвесно, Адлерово-агресивност као потреба за вољом и моћи, Фромово-аутоматски конформизам или Лествичниковим – да пружамо љубав онима којима недостаје.

Узљубите љубав,
младићи и девојке,
за љубав прикладни;
али право и незазорно,
да младићство и девство не повредите,
којим се природа наша
Божанској присаједињује,
да Божанство не узнегодује.
Јер апостол рече:
"Духа Светога Божјега не растужујте,
Којим се запечатисте
јавно у крштењу".

...

Еда би се опет саставили,
и видели се опет,
љубављу се опет сјединили
у самом Христу Богу нашем,
Коме слава са Оцем
и са Светим Духом
у бескрајне векове,
АМИН.
(Слово љубве)

ЛИТЕРАТУРА

- Свети Јован лествичник* (1997), Друго исправљено издање, Манастир Хиландар, Превео Димитрије Богдановић, Београд, 1961.
- Стофановић Љ (1903)., *Каталог библиотеке у Београду*, IV Београд.
- Матић С. (1932), *Један споменик музичке културе српске*, Музички гласник, ИО.
- Ђурић-Клајн С. (1958), *Архиви као извори за историју српске музике*, Алманах I.
- Стефановић Д. (1961), *Изгорели неумски рукопис* бр. 93 Београдске народне библиотеке, Библиотекар *The Grove's Dictionary of Music*, vol. 18, London 1980.
- Ђоровић Владимир (2016), *Илустрована историја Срба*, Вулкан издаваштво 2016.

Marko Nešić

SUMMARY

DARK MEDIUM CENTURY IN EUROPE-LIGHT MEDIUM CENTURY IN
SERBIA IN THE 15TH CENTURY, OR
THE ROAD OF TRUTH AND LIGHT TO THE HARMONY OF ETERNITY

Serbia in the time of St. Stephen (known as High) and the son of Prince Lazarus, the period immediately after the Kosovo struggle of many generations in the former Yugoslavia is usually shown as the beginning of the end of the rule of the principality of the Principality of Serbia, the time when the "famous" period of 500 years begins under the Turks. However, after the tragedy in Kosovo, Serbia was still in existence until 1456, which is a full sixty-seven years. And during that time, she retained her in a dignified way, thanks to the role of the prince Milica, her rather independent position within the great Ottoman Empire.

Certainly, Serbia gave its tribute (to conqueror Bajazit), but it had its independence, which was reflected in: the state, the church, and the education. Thus, defeated Serbia experienced a revival in that period. The path Stefan High has chosen is full of intersections and dissonances, but is based on the spirit and body, mind and heart, music and harmony, i.e. the entire fund. He did not exaggerate anything, ready to hear, thoughtfully answered, but also to defend himself and fight for his master Bajazit. Vazal Knights serve honorably, but never celebrates master. Everything written and created by Stefan Visoki and his contemporaries resonates with Serbian patriotism and Orthodox spirituality, because the spirit is not subdued even though the battles of military and political lost.

Serbia developed as an independent state in material and spiritual terms. Parallels that could be derived from this period are: tax was collected from real income. The Serbian land was not sold but it was leased. They traded from Venice, Dubrovnik, Pest, Sofia ... Serbia secured safe transport of silver to the mentioned cities. Taxes were also paid for the army.

In the Serbian court, the rank of St John the Leader was reading. They practiced martial arts. Soothing Orthodox music was heard. From the Hungarian Empire, the city of Belgrade was given the name of the *white city*. It moves to the capital of Serbia. The Serbian court brings the most eminent philosophers of that time. Serbian musicians played at the Venetian court.

It builds a large number of monasteries, of which: Manasija, Koporin, Kalenić, Neupara, Veluće, Vračevšnica... Despot Stephen wrote *Slovo ljubve* probably dedicated to his brother Vukan.